

ЗМІНА ПІДХОДУ В ВИКЛАДАННІ ФІЛОСОФІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Автор розпочне з відзначення про те, що означені в цих тезах роздуми у подальшому стануть частиною бачення теорії і методики викладання філософії у вищій школі.

Якщо не брати до уваги філософську спеціальність, то в структурі загальних дисциплін, обов'язкових до вивчення, на сьогодні продовжує залишатися й філософія. Незважаючи на її історичну фундаментальність, сьогодні філософія сприймається лише як «одна з» дисциплін, які необхідно засвоїти студенту. Саме таке формулювання: «необхідно засвоїти». Такий підхід до викладання філософії та визначення її місця в структурі навчальних дисциплін не просто применшує її статус, але й у цілому нівелює її значення.

Виходячи з сутності філософії (не в якості навчальної дисципліни) та її історичної ролі, її краще було б викладати як факультатив (факультативну дисципліну – за вибором). За такого підходу студенти, які вже певною мірою сформовані в своєму мисленні, культурі спілкування, здатності розуміти тексти, світогляді тощо, могли б добровільно обирати філософію для її вивчення. Це підхід самоорганізації. Натомість, те, як сьогодні сприймається філософія, є скоріше директивний спосіб нав'язування студентам необхідності «засвоїти» цю дисципліну. Саме тому викладання філософії не приносить особливих результатів. Ті студенти, які вже володіли досить високим рівнем мислення, вони (завдяки курсу філософії в вузі) поглиблюють його, філософія допомагає їм «відшліфувати» їх світогляд, скерувати його, вона розширює горизонти сприйняття людиною світу й себе самої. В свою чергу, переважна більшість студентів, які сприймають філософію «однією з» навчальних дисциплін, які «необхідно засвоїти», якщо й отримують певні результати, ставляться до них без усвідомлення глибини й важливості.

Філософія як навчальна дисципліна не повинна бути обов'язковою для вивчення студентами всіх можливих спеціальностей. Такий підхід до даного предмету переважно завершується одним результатом: записом певної оцінки в залікову книжку. Сучасні прагматично налаштовані студенти, які, за умови, що свідомо обрали свою майбутню професію, переважно обмежуються вивченням спеціалізованих дисциплін, які обов'язкові для відповідного фаху. Інші дисципліни (загального характеру) лише «минаються» ними без особливого рівня засвоєння та навіть без прагнення такого засвоєння.

Філософію не можна вкласти в окрему дисципліну, назвавши її «Загальний курс філософії». Що повинен передбачати даний загальний курс – питання риторичне. Ми хочемо наголосити про неможливість поставити філософію поряд з іншими дисциплінами, які вкладаються в усталену систему «логосу». Філософія не є дисципліна, не є система знань, і навіть не світогляд. Це щось набагато більше. Доказом цьому слугують кращі зразки грецької філософії, де філософія сприймалась неодмінно пов'язаною зі способом життя, способом мислення, способом сприйняття світу та себе самого. Це свого роду «мистецтво життя». Навчити філософії чи, краще сказати, навчити філософуванню – це де-факто навчити жити, навчити певному способу бачення світу, розуміння себе, взаємодії з іншими та суспільством. Важливо наголосити, таке мистецтво не вкладається в піврічний курс філософії, який пропонується студентам для засвоєння. За такий короткий період часу єдине, що залишається, це викласти усталену систему «логосу» під обгорткою філософії. Однак останній філософією не є.

Автор прагне донести позицію, що філософію не можна сприймати як «одну з» навчальних дисциплін, вона має особливий статус, цілком автономний і самобутній. Наразі важлива думка: філософія не для всіх, вона носить певною мірою «елітарний» характер, а за умови масового сприйняття нівелюється її роль та особливе місце. Філософія, на відміну від інших дисциплін, що викладаються в вузах, не є «логосом», тобто не є системою чітко зафіксованих знань, які можуть бути сприйняті студентами чи будь-ким. Філософія є філософування, це постійне

налаштування свого мислення на «правильний» лад. Вона базується на досвіді, однак який є деякою мірою усвідомленим і сприйнятим людиною. Чіткість та зафіксованість чужі для філософії. Зведення філософії виключно до «логосу» рівноцінне її ліквідації. Звідси варто вказати, що викладач філософії певною мірою «заручник» сприйняття філософії як «логосу», адже саме в такий спосіб і подається матеріал студентам. «Логосом» в аспекті викладання філософії може виступати блок історії філософії, однак і тут не все однозначно та підведено під спільний знаменник. Історичний досвід філософування передбачає також засвоєння його на персональному рівні викладачем.

На відміну від «логосу», філософія є завжди живий і триваючий досвід пізнання себе та світу. Саме в цьому руслі вона й повинна викладатися. Іншими словами, той факт, що філософія викладається в вузах як навчальна дисципліна, зовсім не означає, що її слід зводити до «логосу», як це має місце сьогодні. Більше того, слід у рамках вузу продовжувати хід філософування, а, отже, хід живого мислення, залучаючи до нього вже ширшу аудиторію (студентів).

Зведення філософії до «логосу» при її викладанні отримує свої негативні результати при проведенні іспиту (підведенні підсумків опанування навчальною дисципліною). Викладачами перевіряється не здатність студента філософувати, проводити зв'язки, вирішувати ті чи інші філософські проблеми, в тому числі ґрунтуючись на знаннях з історії філософії, але вміння відтворити в пам'яті, а далі усно чи письмово вивчений матеріал. Іншими словами, іспит зводиться до переповідання того, що було засвоєно. Натомість, ми наголошуємо, що філософія, яка зводиться не до логосу, але до процесу філософування, не може бути в такий оцінена та сприйнята. Вона повинна передбачати в кінцевому результаті зміну самого студента, який виходить на рівень філософування, в цілому (інтелектуальну, духовну, психоемоційну тощо). Видається при цьому достатньо зрозумілим, чому іспит з філософії має саме таку форму. Адже дуже складно вписати досвід філософування студентом у визначену шкалу оцінювання. В свою чергу, набагато простіше, коли студент просто розповідає чи напише те, що вдалось засвоїти йому.

Саме тому ми наполягаємо на важливості виключити з викладання філософії аспект підсумкових результатів. Досвід філософування цілком задовольняється процесом, він не прагне особливих зовнішньо видимих результатів, але в своїй цілісності внутрішніх змін.

Таким чином, практика пришивання латок філософії до різних сфер знання та життєдіяльності суспільства, суспільних інститутів є сучасна «трагедія» філософії. Це руйнація її історичної самобутності, фундаментальності та пріоритетності.

На рівні вузів «реабілітація» філософії може полягати в її факультативному обранні студентами, які прагнуть цього, переході зі статусу філософії як обов'язкової в статус факультативної навчальної дисципліни. При цьому така факультативність суттєво виходитиме за усталені рамки сприйняття навчальної дисципліни: на курсі філософії не буде практикуватися оцінювання студентів, він не завершуватиметься іспитом. Буде мати місце включеність та зануреність в безмежні світи філософії, а філософські «знання» не стільки сприятимуть здобуттю фаховості студентами, скільки формуватимуть їх особистостями, які пізнають світ та діють в світі.

В цьому зв'язку окремо спостерігається роль викладача: ознайомити та зацікавити студентів щодо курсу філософії, який вони можуть обрати. Даний фактор важливий з точки зору сучасного стану студентської спільноти: одиниці з них відають, чого вони насправді хочуть і куди спрямувати своє прагнення пізнання.

Звідси й випливає самобутня роль філософії: вона не стільки сприяє формуванню студента як фахівця, скільки студента як особистості, щоб їй включитися та утвердитися в світі, що її оточує. А для цього необхідні практика пізнання та самопізнання.

В аспекті факультативу з філософії пріоритетним було б її викладання кожним викладачем самобутньо, свого роду авторські курси філософії. При цьому слід наголосити, що останні не повинні цілком собою охоплювати теоретичне викладення певного матеріалу, хай і самостійно розробленого викладачем, але також мають передбачати активний діалог зі студентами, розвиток їх мислення,

знайомство з різного роду філософськими працями тощо. Іншими словами, авторський курс філософії повинен бути диференційованим за своєю структурою та способами взаємодії викладача зі студентами.

Отже, перший шлях викладання філософії в вузах, який ми описали вище, пов'язаний зі зміною її статусу – з обов'язкової до факультативної дисципліни, зі всіма наслідками, які з цього випливають. Другим шляхом викладання філософії, а так само посилення її ролі, належним визначенням її статусу, може бути презентування викладачами відкритих лекцій, проведення діалогів, дебатів, інших заходів філософського спрямування для всіх бажаючих студентів. Вказане сприятиме посиленню статусу філософії, її пріоритетного значення в системі пізнання та людської діяльності в цілому.